

KLOCKRIKETEATERN

KATSE CAESARIIN

**Ekologinen ajattelu Julius Caesar -tuotannon
lavastuksessa ja pukusuunnittelussa
- Jälkisuunnitteluraportti**

Milla Martikainen & Liisa Pesonen

William Shakespeare:

Julius Caesar

2020-2023

Klockriketeaternin ja Sirius Teaternin yhteistuotanto

Ensi-ilta 13.11.2020 Teatteritalo Universumissa

Sisältö

1. Ekologinen ajattelu lähtökohtana suunnittelulle
2. Suunnittelun menetelmistä
3. Esimerkkejä lavastuksesta ja puvustuksesta
4. Purun suunnittelu osana taiteellista työtä
5. Ekologisen ajattelun vaatimat resurssit Julius Caesarin prosessissa
6. Purussa syntynyt jäte
7. Loppusanat

1. Ekologinen ajattelu lähtökohtana suunnittelulle

Ekologisten menetelmien olisi tarpeen olla suoraan sisällytetty taiteelliseen työskentelyyn kaikissa prosesseissa. Tällä hetkellä niiden mukaan ottaminen prosessiin on yhä valinta, joka on hyvä artikuloida ääneen heti prosessin alussa. Julius Caesarin prosessissa sitouduttiin taiteellisen työryhmän aloitteesta ekologisesti kestäviin valintoihin heti ennakkosuunnittelua aloittaessamme. Pohdimme yhdessä työryhmän ja tuotannon kanssa, mitä se voisi tarkoittaa esityksen estetiikan, sisällön ja tuotannon kannalta. Kysimme, millaisia ekologisia menetelmiä työskentelyyn valitaan, hyväksytäänkö niiden mukanaan tuomat muutokset työskentelyprosessiin ja näkyvätkö menetelmät lopputuloksessa osana teoksen sisältöä? Millä tavalla ekologisuus voisi olla taiteellisen inspiraation lähde?

Teatterileikki oli olennainen Carl Almin ohjauksellinen lähtökohta. Tämä ja **kollaasi**

olivat olennaisia estetiikkaa ja suunnittelua ohjaavia käsitteitä. Lavastuksen ja pukusuunnittelun näkökulmasta nämä käsitteet lähtökohtina tarkoittivat esimerkiksi sitä, että hyödynsimme erilaisia edesmenneiden teatteriesitysten pukuja, kulisseeja ja elementtejä. Asioiden ei tarvinnut olla oikeita tai realistisia, vaan olennaisempaa oli erilaisilla vastakohtilla leikkittely ja leikki itsessään - elementtien yhdessä muodostama kiinnostava estetiikka, jossa asiat ovat montaa asiaa yhtä aikaa; maalattu vanha tanssimatto näytteli marmorilattiaa ja näyttävät korinttilaiset pylväät oli tehty näkyvästi pahvista ja vessapaperirullista. Vallan erilaisten pompöösien kulissien kerrosten rakenne sai olla näkyvää muhkeiden päälle puettujen lihaspaitojen muodossa. Shakespearen Julius Caesarin tarinassa vaikuttava päättynyt pitkä sota ja siitä oletettavasti seuraava pula-aika toimivat punaisena lankana erityisesti pukusuunnittelun prosessille.

2. Suunnittelun menetelmistä

Työryhmän sitoutuminen

Koko työryhmän ja tuotannon sitoutuminen valittuihin ekologisiin menetelmiin oli olennaista prosessin toimimiselle: jos jotain toteutusta ei ollut ekologisilla hankintakeinoilla saatavilla tai se esimerkiksi olisi ollut este materiaalien kierrolle jatkossa, sen pohjalla olevaa ideaa usein muokattiin tai se poistettiin.

Materiaalilähtöisyys

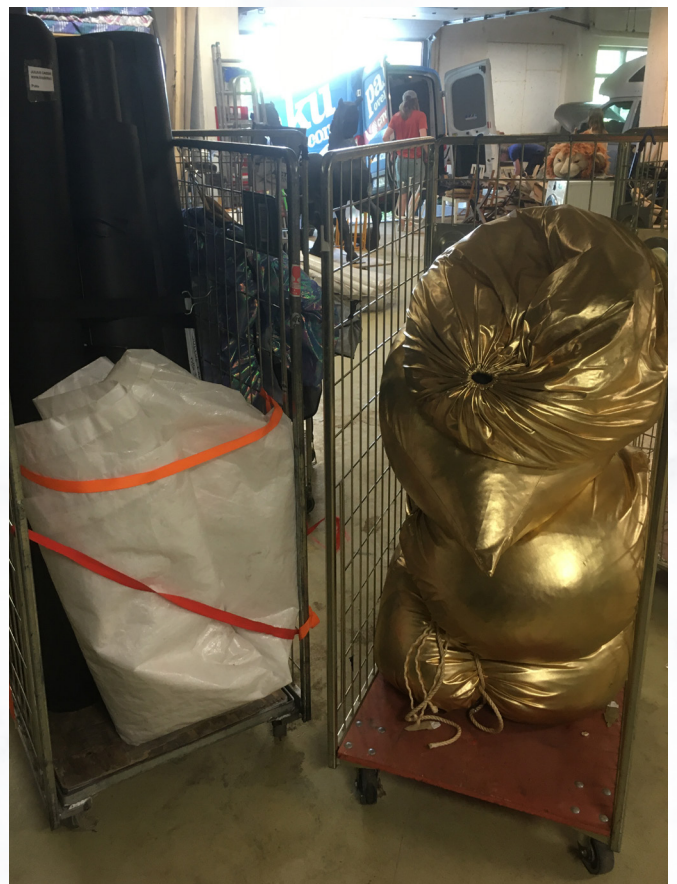
Suunnittelussa painotettiin **materiaalilähtöisyyttä** ja ekologista materiaaliajattelua inspiraation lähteenä. Tämä tarkoittaa sitä, että pyrittiin käyttämään sitä, mitä oli käytettynä tai jätteenä saatavilla ja ottamaan tämä saatavilla oleva materiaali ja sen luonne suunnittelun ja estetiikan lähtökohdaksi - sen sijaan, että olisi pyritty etsimään juuri oikea, uusi materiaali johonkin ideaan.

Materiaalin kierto: mistä se on tulossa, minne menossa?

Keskeistä oli myös ajatella **materiaalin kiertoa**; esitystä materiaalin pysähdyspaikkana ja miettiä jo suunnitteluvaiheessa, miten materiaali voisi jatkaa elämäänsä kun esitystä ei enää esitetä. Työkaluna tässä toimii myös tämä jälkisuunnitteluraportti, jonka tarkoituksena on tehdä ekologista työtä ja sen onnistumisia ja haasteita näkyväksi.

Haaliminen

Haaliminen on menetelmä, joka saattaa vaatia suunnittelijoita haastaamaan omia käsityksiään ammattimaisesta toiminnasta. Esimerkiksi yhteyden ottaminen erilaisiin tahoihin ja sekalaisten ylijäämämateriaalien kyseleminen voi olla uutta ja aiheuttaa epävarmuutta ja ihmetystä. Se, että puheluissa toimintaa saattoi perustella tuotantoon valittuna keskeisenä taiteellisenä menetelmänä, oli olennainen apu ja aiheutti vastaanottajissa myös **innostusta** projektia kohtaan.

3. Esimerkkejä lavastuksesta ja puvustuksesta

Näyttämöllä olevan materiaalin hankintatapoja

1. Vanhoja pukuja puvustoista ja vanhoja lavasteita teatterien varastoista, monipuolisesti haalittua ylijäämää ja roskaa.
2. Hankinnat kirpputoreilta ja internetin kierrätysryhmistä kuten Facebookin Roinarännistä ja Marketplacesta sekä tori.fi:stä.
3. Uudet tuotteet joiden raaka-aineena on käytetty kierrätysmateriaaleja.
4. Raakamateriaalit, joilla on suoraan olemassa kanava kierrätykselle (esim. pahvi ja pahviteippi).

Näiden lisäksi jouduttiin toki hankkimaan uutena puvun ja lavastuksen rakentamiseen liittyviä materiaaleja kuten esimerkiksi teippejä, pleksinaamioita, vanuja, kangasvärejä, nauhoja, köysiä ja mattoveitsiä.

Pyrimme myös tunnistamaan tilanteita joissa käyttämätön raakamateriaali tarjosi paremmat mahdollisuudet materiaalikierrolle esitysten jälkeen, tai tuotti ratkaisuja, jotka olivat muuten kokonaisuuden kannalta **ekologisempia** huomioiden teoksen ylläpidon ja huollot.

Kumihanskat

Uutena hankittiin mm. kumihanskoja, joita maalattiin verisiksi vanhoilla akryylimaaleilla. Nämä eivät olleet kierrätettävissä, mutta tällä keinolla oli mahdollista tuoda veri teatterileikin keinoin näyttämölle ilman, että se olisi johtanut raskaaseen ja epäekologiseen pukuhuoltoon jokaisen esityksen välissä tai tuplavaatteiden valmistukseen. Ennen päätöstä kumihanskoista tutkimme kuitenkin perinteisen tekoveren käyttöä jonkin verran, mutta lopullinen ratkaisu oli myös paremmin linjassa teatterileikin ajatuksen kanssa.

Naamiot

Pukusuunnitteluun vaikutti myös korona. Naamiot haluttiin valmistaa niin, että ne olivat desinfioitavissa sisäpinnoiltaan siltä varalta, että olisi tullut tilanne, että näyttelijän sairastuessa tilalle oltaisiin tarvittu nopeasti tuuraaja. Tämä, sekä projektin valmistusaikataulu teki naamioiden materiaalikiertoon sopivasta suunnittelusta vaikeaa. Aikataulun vuoksi salaliittolaisten naamiot päädyttiin tekemään koronaviirien päälle, jotta puhdistus olisi mahdollisimman helppoa ja niiden valmistuksessa käytettiin lopulta kaikkea mahdollista työhuoneilta, työryhmän kodeista ja Universumin varastojen nurkista roskaksi luokiteltavissa olevaa ylijäämää sekaisin: pahvia, muovikalvoja ja teippiä. Lopputulos ei ollut kierrätettävä muuta kuin polttamalla ja

salaliittolaisten naamioille ei ollut sellaiseen kuviteltavissa jatkokäyttöä.

Toogien alusvaatteet eli t-paidat

Brutukselle ja Cassiukselle teetettiin hahmokohtaiset t-paidat omilla painatuksille Pure Wasten paidoille. Paitoja ei löytynyt käytettynä, sillä lihasten vuoksi vaatekoko oli 4XL. T-paitojen suunnittelussa pyrittiin huomioimaan, että ne voisivat olla hauskat t-paidat myös arkikäytössä.

Eläinpuvut

Teokseen toivotettiin tervetulleeksi myös esteettisesti erittäin moninainen kirjo eläinpukuja erityisesti päähineitä, sen sijaan että oltaisiin pyritty niissä yhtenäiseen estetiikkaan. Suunnittelun näkökulmasta ratkaisu tuntui jokseenkin anarkistiselta, ja korosti teoksen luonnetta vanhojen teosten rippeistä valmistuneena kollaasina. Synnyttävä leijona saatiin aikaan Svenska Teaternin ikivanhasta ja arvokkaasta leijonapuvusta, Ylen puvuston ylijäämävimpistä, Kruunuhaan varaston sukkahousumakkarasta ja kirpputorilta löytyneestä käsinukkeleijonasta. Caesarin sotakoiran pää valmistui pahvista, mehutölkkien hopeisista sisäpinnoista ja teipistä, ja se oli kypärästä irrotettuna mahdollista laittaa pahvinkeräykseen.

Marmorilattia ja taustapressu

Marmorilattian materiaali löytyi yhteistuotantokumppanina toimineen teatteri Universumin varastoista. Käytimme materiaalina parhaat päivänsä nähneitä likaisia tanssimattojen palasia, jotka sopivat täydellisesti marmorointimaalauksen pohjaksi eikä niitä jääty kaipaamaan vanhassa asussaan. Maalit ja lakat löytyivät Universumin ja tuotantokumppanina olleen Espoon kaupunginteatterin pajojen ylijäämämaaleista. Marmorointi itsessään vei hyvin vähän maalia. Sattumalta Universumilla oli myös purkkikaupalla vesiohenteista kiiltävää lakkaa, josta haluttiin eroon, joten sekin saatiin ylijäämämaaleina. Vaikka materiaalit olivat ilmaisia, maton maalaaminen vei paljon työaikaa ja vaati taitoa. Tämä on tyypillistä kierrätetyn materiaalin käytössä: työaika maksaa enemmän kuin raaka-aine. Vanhan kuluneen maton "arvon" voi myös ajatella kohonneen käsityön ansiosta. Samanlainen prosessi oli lavastukseen kuuluvassa pressukankaassa. Materiaali löytyi Facebookin kierrätysryhmästä ylijäämämaaleina ja ompelija koosti paloista sopivan kokoisen taustakankaan. Kierrätetyn materiaalin käyttö oli erityisen perusteltua, sillä pressuun tehtiin reikiä avulla Rooman kartta, ja siten sen jatkokäyttö muualla kuin lavasteena olisi hankalaa, sillä vedenpitävä se ei tämän jälkeen enää ollut.

Taustapressukangas ja marmoroitu tanssimatto jäivät Klockriken varastoon odottamaan jatkokäyttöä sellaisenaan tai muokattuna teatterin omissa tai muiden tahojen projekteissa. Molempiin on lavastajan suostumus. Itsessään PVC-matto on sekajätettä ja hankalasti kierrätettävää, mutta kierrätetty tanssimatto on ollut haluttua tavaraa erilaissa kierrätysryhmissä.

Valkoinen pressu on myös hankalasti kierrätettävää sekajätettä, ja sen kohdalla jatkokäyttöä olisi voinut suunnitella paremmin jo etukäteen. Sitä on kuitenkin muokattu sen verran hillitysti, että siinä on edelleen mahdollisuuksia muokata sitä toiseen esitykseen suureksi teatterikankaaksi.

Kultaiset säkkituolit

Kultaiset säkkituolit löytyivät Universumin varastolta ja kiersivät teoksessa sellaisenaan.

Cascaan pikeepaita ym.

Vaikka pula-aika tuntui keskeiseltä teemalta pukusuunnittelussa, tämänhetkinen ylimääräisen tavaran yltäkylläisyys hämmästytti aina silloin tällöin ja sumensi ajatusta siitä, että mistään olisi pulaa. Hyvänä esimerkkinä toimii Cascaan pikeepaita, joka löytyi parin minuutin haulla Facebook Marketplacesta välittömästi idean saamisen jälkeen: keltainen Fred Perry oikeassa koossa. Yltäkylläisyys näkyi myös siinä miten helppoa oli löytää Rooman aikaisilla tyyleillä kuvioituja vaatteita kuten Antoniuksen Tutankhamon leggingsit ja Cassiuksen juokseva koira-legginsit.

Soihdut salaliittolaisille

Lihaspaitojen lihaksien leikkaaminen kulutti odotettua enemmän mattoveitsiä. Jälkeenpäin voidaan todeta, että tulevaisuudessa vastaavaan työhön voisi hankkia ja harjoitella patjan leikkaamisen tarkoitetun sahan käyttöä. Säästimme kuitenkin terien värikkäät muoviset suojukset, jos niille vaikka löytyisi jokin käyttötarkoitus. Valosuunnittelija Matti Raita keksi valmistaa niistä salaliittolaisille värikkäät soihdut kiinnittämällä niitä taskulamppuihin.

4. Purun suunnittelu osana lavastuksen ja pukusuunnittelun taiteellista työtä

Ekologisuuteen pyrkivien materiaalihankintojen lisäksi Julius Caesarin suunnittelussa ja pukujen ja lavastuksen valmistuksessa pyrittiin myös mahdollistamaan materiaalin kierto jatkossa. Tämä aiheutti joitain rajoitteita suunnittelulle: Esimerkiksi pahvisia pylviä ei haluttu maalata, sillä niiden kierrätettävyys oli ensisijaista. Toisaalta rajoituksista myös syntyi **esteettistä maailmaa** ja teoksen materiaalit raakoina ja esillä olivat siten osa teoksen visuaalista kieltä: maalattuina pahviset pylvät eivät olisi olleet luettavissa pahvisiksi pylväiksi.

Suuri osa puvuista ja niiden osista oli joko puvustoista tai kirpputoreilta ja ne käytettiin sellaisenaan ilman patinoiteja ja kiinnittämällä niihin osia ompelemalla liimaamisen sijaan, jolloin ne pystyisivät myös kiertämään takaisin käyttöön sellaisenaan. Esimerkiksi Calpurnian jättiturkis valmistettiin kirpputoreilta löydetystä yhteen kiinnitetystä leoparditekoturkiksista, jotka purettiin toisistaan irti ja toimitettiin takaisin vaatekeräykseen. Hahmoille valmistettiin lihaspaidat ja toogat kierrätysmateriaaleista ja suunnittelussa huomioitiin **jatkokäyttö** vastaavissa projekteissa.

5. Ekologisen ajattelun vaatimat resurssit Julius Caesarin prosessissa

Teoksen ennakkosuunnittelussa materiaalien hankinta oli aloitettava varhain ja se vaati runsaasti suunnittelijoiden työaikaa. Toisaalta materiaalit olivat edullisia tai ilmaisia ja kun ne olivat löytyneet, niiden pohjalta suunnittelutyö oli nopeaa. Kun materiaalihankinnat aloitettiin aikaisin tarkoitti se myös tarvetta varastotilalle puoli vuotta ennen ensi-iltaa.

Mitä lähemmäs ensi-iltaa prosessissa edettiin, sitä haastavampaa oli löytää tai kehittää ekologisia materiaali- ja rakenneratkaisuja. Varsinkin viimeisen kahden viikon aikana sallittiin prosessissa myös armollisuus prosessia kohtaan, mikä tarkoitti sitä, että esimerkiksi teippiä ja nauhaa oli mahdollista käydä vain suoraan ostamassa.

Kun materiaalit olivat monella tapaa kirjavista lähteistä, vaati pukujen ja lavastuksen valmistus enemmän käsityötä - ei pelkästään valmistukseen, vaan myös materiaalin käyttöön ottoon. Materiaalien edullisuus mahdollisti ompelijan lisätyötunnit jolloin budjetti ei kuitenkaan päässyt ylittymään. Lihaspaitoja varten kankaita purettiin käyttöön vanhoista ja esimerkiksi tekijänoikeuksien tai rikkinäisyyden vuoksi käyttökelvottomista puvuista. Toogia varten lakanakangasta yhdistettiin useammasta ylijäämäpalasta sen sijaan, että materiaali olisi tullut suoraan pakasta. Lisäksi lisää käsityötä aiheuttivat nopeiden esimerkiksi liimausta sisältävien rakenteiden välttely, jotta materiaalit olisivat eroteltavissa kierrätykseen.

Lavastuksessa kierrätettyjen ja kierrätettävien materiaalien käyttö aiheutti yllättävän vähän lisätyötä verrattuna vastaavien visuaalisten ideoiden tekeminen käyttämättömästä raakamateriaalista. Tähän vaikutti se, että lavastuksen materiaaliksi löytyi niin hyväkuntoista ja toimivaa käyttämätöntä ylijäämäateriaalia kuten pahvilevyjä, pressukangasta ja tanssimattoa. Tärkeintä oli, että ajatuksellisesti materiaalin hankinnan prosessi vain oli muokattava vastaamaan valitsemiamme

ekologisia periaatteita: aina ensin lähtökohtaisesti kierrätettynä etsien tarpeeksi laajalla konseptilla, ja ideaa muokaten sen mukaan, mitä löytyy.

Puvulla oli lopulta työvoimana käytössä ompelija kahdeksi kuukaudeksi sekä pätevä ompelutaitoinen harjoittelija yhdeksi kuukaudeksi.

Lavastuksella oli tilana Universumin tilojen ja teknikon lisäksi Espoon kaupunginteatterin paja ja rakentaja, joka palkattiin erillisenä projektiin 72,5 tuntia. Taustapressun ompelu tilattiin erikseen firmalta, joka myy ja valmistaa teatterikankaita ja suostui tekemään ompelutyön omasta materiaalistamme.

Olimme suunnittelijoina myös itse suuren osan työajastamme kiinni **valmistuksessa:** Lavastaja kasasi pahvipylväitä, maalasi marmorimaton ja askarteli taustapressun kuvionnin ja esimerkiksi biohajoavien laakerilehtipuiden valmistamiseen osallistui ainakin ohjaaja ja ohjauksen assistentti.

Esitysten päätyttyä työaikaa tuli vielä loppupurun suunnittelua yhteensä n. 2 tuntia lavastajalta ja pukusuunnittelijalta, minkä jälkeen pidimme yhden tunnin etä-palaverin ohjaajan kanssa muistiinpanojen läpikäymiseksi, sillä ohjaaja johti purkua Porvoon varastolla. Jälkisuunnitteluraportin kirjoittamiseen lavastajalta ja pukusuunnittelijalta meni yhteensä 4 tuntia.

Loppupurun aktiivinen työaika

Porvoon varastolla lavastus ja puku:

- 2 henkilöä on lajitellut purkusuunnitelman mukaisesti pukuja ja lavasteita yhteensä 8 tuntia
- kaksi lisähenkilöä auttamassa yhteensä kaksi tuntia
- yksi kuljettaja, joka ajoi kaksi kierrosta kierrätykseen tavaroita
- lisäksi Kruunuhaan pukuväestölle ja Svenska Teaternin puvustoon on kuljetettu palautettavat vaatteet erikseen.

6. Purussa syntynyt jäte

Purun yhteydessä poltettavaa jätettä syntyi lavastukselta lähinnä laakerilehtipuiden pussien täytteeksi tungetusta jätteestä: likaisista kankaista ynnä muista palavaksi kelpaavasta materiaalista sekä "verisestä" kuplamuovi-pressusta. Caesarin jättipehmoitiikeri päätyi myös poltettavaksi, mutta se oli ostettu käytettynä ja siinä havaittiin jo harjoituskaudella omituinen voimakas haju, jota yritettiin hajunsyöjäsuuhkeilla poistaa. Puvun osalta poltettavaksi päätyivät se osa salaliittolaisten naamioista jota ei voinut kierrättää muovina tai pahvina sekä veriset kumihanskat.

Hahmokohtaisten painatusten vuoksi teoksen ruoka-sotakohtaukseen suunnitelluille ruokalapuille on vaikea kuvitella sellaisenaan käyttöä ainakaan esityksissä (ellei ohjaajan omissa), mutta niitä suunnitellessa jo pohditiin niille käyttöä edes vaikka Klockriketeaternin juhlissa jos ei muuta. Pahvipylväiden sisäiset puurakenteet lajiteltiin puutavaran keräykseen, laakerilehtipuut menivät biojätteeseen ja monipuoliset pahvilavasteet, rekvit ja naamiot pahvin keräykseen. Painoina toimineet kivet taisivat kulkeutua varaston pihalle.

7. Loppusanat

Lopuksi haluamme todeta olevamme kiitollisia Klockriketeaternia, Sirius Teaternia ja Universumia kohtaan tälle prosessillen välttämättömästä sitoutumisesta ja innostuksesta.

Saimme luoda vanhalle arvostetulle klassikolle puitteet, jonka materiaalin huumori syntyi yllättävistä yhdistelmistä ja kitchistä. Onnistuimme myös osoittamaan, että ekologisuus voi olla inspiraation lähde, ei välttämättä kasvata teoksen kokonaisbudjettia, eikä lisää työaikaa vaan vain suuntaa sitä eri tavalla. Oli tärkeää päästä harjoittelemaan jälkisuunnitteluraportin tekemistä ja dokumentoida sen vaatimia resursseja. Jatkossa voisimme myös kokeilla kirjata periaatteita ja tavoitteita järjestelmällisen ylös jo työskentelyn alkaessa, ja jälkisuunnitteluraportissa voisi myös seurata niiden toteutumista. Vaikka emme onnistuneet aina pitämään täydellisesti kiinni kaikista ekologisen suunnittelun periaatteistamme, oli arvokasta päästä harjoittamaan taitoja, missä ekologisuus nostetaan selkeästi päätöksiä johtavaksi arvoksi sisällön, estetiikan ja teatterityöskentelyn vaatiman käytännöllisyyden rinnalle.

 KLOCKRIKETEATERN

SIRIUS TEATERN